

УДК 330.341.1:338.248.025.2(477)

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ТЕХНОПАРКІВ В УКРАЇНІ

І.О. Уханова

Одеський національний економічний університет, Одеса, Україна

Уханова І.О. Формування механізму державної підтримки технопарків в Україні.

В статті розглянуто зарубіжний досвід формування механізму державної підтримки технологічних парків, досліджено вітчизняну практику та особливості керування розвитком технопарків в Україні, проаналізовано соціально-економічні показники діяльності вітчизняних технопарків в умовах скорочення державної підтримки. Запропоновано деякі підходи до формування державного механізму створення та функціонування технопарків з урахуванням іноземного досвіду.

Ключові слова: технологічний парк, інноваційна економіка, національна конкурентоспроможність, механізм державної підтримки технопарків

Уханова И.О. Формирование механизма государственной поддержки технопарков в Украине.

В статье рассмотрен зарубежный опыт формирования механизма государственной поддержки технологических парков, проведено исследование отечественной практики и особенностей управления развитием технопарков в Украине, проведен анализ социально-экономических показателей деятельности отечественных технопарков в условиях сокращения государственной поддержки. Предложены некоторые подходы к формированию государственного механизма создания и функционирования технопарков с учетом зарубежного опыта.

Ключевые слова: технологический парк, инновационная экономика, национальная конкурентоспособность, механизм государственной поддержки технопарков

Ukhanova I.O. Formation mechanism of state support for technology parks in Ukraine.

In the article the foreign experience of forming mechanism of state support technology parks, a study of national practice and the development of technology parks management development in Ukraine, the analysis of socio-economic indicators parks with reductions in state support. The author offers some approaches to the formation of the state mechanism of creation and functioning of the parks with the foreign experience.

Keywords: technology park, innovative economy, national competitiveness, the mechanism of state support for technology parks

На сьогодні вирішення проблеми підвищення ефективності функціонування економіки України має тісний зв'язок із прискоренням розвитку інноваційної сфери, активізація якої сприяє підйому та розвитку економіки, технологічній модернізації, комерціалізації інноваційних розробок, створенню нових виробництв, появі додаткових робочих місць, забезпеченню виробництва конкурентоспроможних товарів, підвищенню експортного потенціалу країни. Сучасний стан української економіки характеризується відставанням в галузі технічного розвитку, погіршенням рівня наукового потенціалу, така кризова ситуація може бути виправлена за умови створення національної інноваційної системи, що має супроводжуватись створенням таких організаційних форм в інноваційній сфері, що будуть надавати змогу ефективно використовувати існуючий та нарощувати новий науково-технічний потенціал країни. На сьогодні саме це забезпечує сталий розвиток та зростання економіки будь-якої країни та регіону.

Тенденції розвитку сучасної економіки обумовлюють поступову еволюцію форм організації інноваційної сфери в бік створення інтегрованих структур в сфері НДДКР, освіти, виробництва та фінансової сфери, що забезпечують необхідну взаємодію науково-технічного та виробничого потенціалів, прискорення прогресу. До головних таких структур відносяться технологічні парки, які за умови адекватної системи керування та сприяння з боку держави забезпечують побудову ефективної інноваційної системи країни. Досвід створення та функціонування технопарків за кордоном надає достатньо вагоме підтвердження їх ролі в процесі вирішення соціально-економічних задач розвитку країни. Визнання важливості підтримки технопарків як форм організації інноваційної діяльності, що стимулюють економічне зростання країни з боку держави є одним з ключових моментів переходу до економіки інноваційного типу, саме тому виникає необхідність проведення досліджень вітчизняної практики та досвіду розвинених країн в галузі розробки заходів щодо державної підтримки діяльності цих структур. В Україні трансформація економічної системи при проведенні ринкових реформ супроводжувалась зниженням науково-технічного потенціалу, а створення механізму державної підтримки технопарків має досить епізодичний характер. Актуальність

статті обумовлюється саме необхідністю створення комплексного механізму державної підтримки технопарків в умовах ринкової трансформації економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

В зарубіжній літературі автори більшості наукових праць, присвячених питанням оцінки впливу технопарків на соціально-економічний розвиток країн висловлюються позитивно. Тому не випадково, що багато робіт присвячені аналізу досвіду організації технопарків. Серед праць науковців, що займаються цим питанням, слід виділити наукові розробки Ш. Тацуно, К. Мотокаши, Є. Авдокушина, Т. Данько, А. Гальчинського, В. Геєця, В. Дергачова, В. Семиноженка, Я. Жаліло, О.Мазура, Ю.Макогона та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Однак на сьогодні майже не існує робіт, що присвячені проблемам, пов'язаним з формуванням ефективного механізму державної підтримки технопаркових структур.

Формулювання цілей статті

Необхідним вважається дослідити іноземний досвід створення механізмів державної підтримки технопарків, дослідити вітчизняну практику та особливості керування розвитком технопарків в Україні, запропонувати деякі підходи до формування державного механізму підтримки діяльності технопарків.

Виклад основного матеріалу дослідження

Визнання важливості зберігання та підтримки технопарків визначається їх роллю при досягненні довгострокових цілей економічної перебудови регіонів країни на базі нових галузей виробництва та прискорення процесу комерціалізації досягнень сфери НДДКР. Формування механізму державної підтримки технопарків, як показує досвід розвинених країн, пов'язано із реалізацією головних функцій державного управління в розрізі планування діяльності, а також стимулювання та контролю виконання інноваційних проектів. Наприклад, у США існує практика взаємодії наукової та виробничої сфер на базі державних замовлень та контрактів, університетам, що входять до складу технопарків, виділяються значні фінансові кошти, університетам Стенфорда та Масачусетса надається підтримка у проведенні наукових розробок, перекваліфікації кадрів, придбанні необхідного обладнання, надаються податкові пільги. Досвід Японії може бути проілюстрований на прикладі Цукуби, що є центром фундаментальних досліджень, який був створений виключно за рахунок коштів держави, за державною ініціативою було створено також близько 30 технопаркових комплексів. У Китаї існує урядова підтримка технопарків шляхом податкового стимулювання, так новостворені інноваційні фірми звільняються від сплати податків на 2 роки, фірми, що використовують в діяльності інноваційні розробки, сплачують 15%

від фактичної величини податку на прибуток, все це (за допомогою загальнодержавної програми активізації інноваційної діяльності «Факел») дозволило створити близько 2500 інноваційних підприємств, якими розроблено та комерціалізовано близько 4000 видів високотехнологічної продукції. Світова практика показує, що технопарк, який ефективно функціонує, робить істотний внесок в економіку країни за рахунок: диверсифікації економіки, що робить її більш стійкою; розвитку успішних компаній малого та середнього бізнесу; збільшення доходів місцевого бюджету.

Потрібно відмітити, що поступово технопарки, що функціонують за кордоном, переходять на змішану форму фінансування (однак, первісні фінансові потоки найчастіше поступають з боку держави), крім того існує значна кількість податкових та митних преференцій при загальній координації дій органів влади як на місцевому (регіональному) та і на загальнодержавному рівні. На рисунку 1 наведено узагальнену схему державної підтримки технопарків в економічно розвинених країнах.

Можна зробити висновок, що необхідно адаптувати даний позитивний досвід до умов України з урахуванням національних особливостей та інтересів в умовах економіки, що реформується. В Стратегії економічного та соціального розвитку України на 2004-2015 роки, а також ряді нормативних актів було затверджено в якості стратегічного пріоритету саме інноваційну модель розвитку країни, ключовим елементом інноваційної інфраструктури, що створюється в Україні, повинні стати технологічні парки. Вони сприяють виконанню інноваційних проектів з подальшим налагодженням виробництва конкурентоспроможних товарів для зовнішнього ринку, що позитивно впливає на експортний потенціал та формування раціональної структури зовнішньої торгівлі.

З початку процесу створення технопарків в Україні у 2000 році держава надавала їм низку прямих та непрямих видів допомоги, у вигляді, головним чином, фінансування з держбюджету та податкових пільг. За період функціонування технопарків в Україні в рамках спеціального режиму інноваційної діяльності загальний обсяг держдопомоги склав 762,0 млн. грн., з яких близько 90% (697,1 млн. грн.) надійшли у вигляді непрямой допомоги, при цьому обсяг платежів до бюджету та цільових фондів склав 943,6 млн. грн. [1]

Функціонування технопарків в Україні сприяло появі корисного ефекту, який виражений в таких напрямках: залучення інвестицій в інноваційну сферу загальним обсягом 529,8 млн. грн.; створення 3529 додаткових робочих місць; зниження енергетичних і ресурсних витрат (включаючи зниження потреби в імпорті деяких видів сировини); випуск інноваційної продукції на суму 7760 млн. грн., що дозволило досягти підвищення економічної ефективності діяльності в інноваційній сфері (1 гривня держдопомоги супроводжувалася створенням інноваційної продукції в середньому на рівні 10,5 грн.) [2].

Слід зазначити, що позитивним результатам функціонування технопарків головним чином сприяли заходи непрямої державної допомоги. Однак з початку 2006 року відбулось різке скорочення обсягів державної підтримки технопарків, що спричинило падіння показників їх діяльності, так наприклад, якщо у 2004 р. частка технопарків

в обсягах реалізованої інноваційної продукції склала близько 10%, то у 2009 р. відбулось зниження до 1,1% [1]. Докладніше взаємозв'язок між скороченням державної підтримки та відрахуванням коштів до бюджету з боку технопарків демонструє рисунок 2.

Рис. 1. Схема напрямків державної підтримки технопарків в розвинених країнах

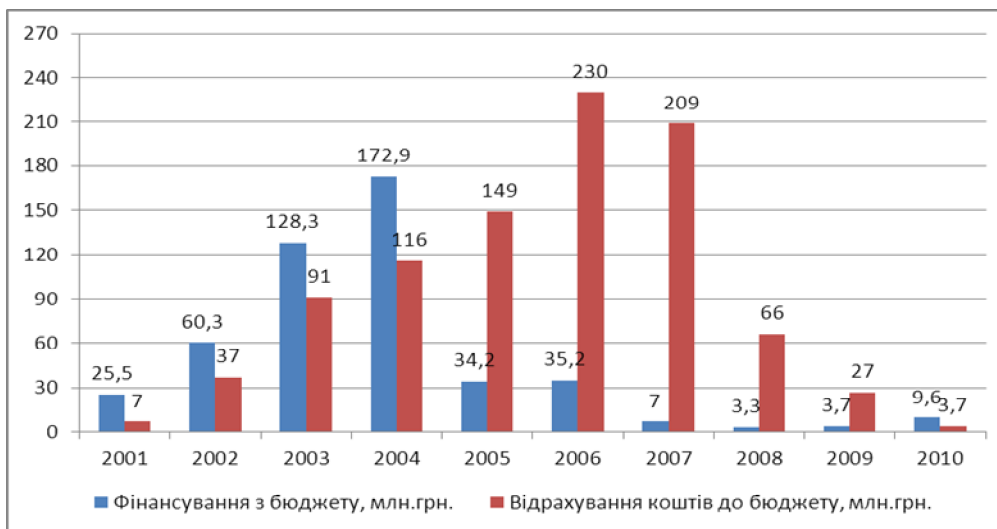

Рис. 2. Взаємозв'язок між бюджетним фінансуванням та відрахуваннями коштів до бюджету з боку технопарків за період 2001-2010 рр., млн. грн. [3]

На показниках діяльності технопарків негативно позначилася втрата довіри з боку інвесторів, яка була спричинена перш за все порушенням державних гарантій підтримки технопарків, так наприклад:

- відбулося звуження рамок спеціального режиму, встановленого для інноваційної діяльності, починаючи з 2005 р. (перш за все, після вступу в дію Закону України «Про внесення змін до

Закону України «Про державний бюджет України на 2005 рік»);

- не було забезпечено дію заявленого механізму безвідсоткового кредитування технопарків, як повного, так і часткового (компенсація відсотків по кредитах для технопарків в Україні здійснювалась лише у 2007-2008 рр.);
- мало місце корегування переліку видів держдопомоги (так, у 2005 р. скасовано державну підтримку через такі механізми: скасовано

механізм звільнення від сплати податку на прибуток, скасовано звільнення від сплати ПДВ при реалізації продукції в Україні, скасовано звільнення від ввізного мита та ПДВ при імпорті сировини, устаткування тощо, скасовано пункт про пріоритетність для технопарків залучення іноземних кредитів під гарантії з боку держави тощо [4-6].

Аналіз існуючих елементів державної підтримки технопарків в Україні дозволяє виявити головні проблеми державного управління такими структурами, що існують на сьогодні (рис. 3), вирішення окреслених проблем має забезпечити ефективний розвиток технопаркових структур у майбутньому.

Проведений аналіз механізму держпідтримки технопарків в Україні довів, що його створення знаходиться ще у початковій стадії, а заходи, що приймаються у даній сфері не мають системного характеру. Існує необхідність посилення підтримки розвитку технопарків з боку держави, що обумовлено їх значущістю для економіки України в період проходження ринкових перетворень.

Головною метою державної підтримки повинно стати вироблення ефективного механізму, що має забезпечити максимальну результативність технопарків та сприятиме розвитку інноваційної сфери національної економіки. Серед науковців існує думка, що головні завдання механізму підтримки технопарків в Україні мають визначитися наступним:

- формування інституційних та нормативно-правових умов для ефективного розвитку технопарків;
- розвиток системи підготовки та пере підготовки кадрів в галузі інноваційного бізнесу;
- збереження та розвиток науково-технологічного потенціалу;
- забезпечення сприятливих економічних умов для активізації високотехнологічних виробництв;
- координація діяльності органів виконавчої влади.

Рис. 3. Головні проблеми державного управління технопарками

Таким чином, можна дійти висновку, що створення ефективного механізму державної підтримки технопарків має забезпечити реалізацію наступних заходів:

- законодавче визначення ролі технопарків у науковому та інноваційному комплексі України;
- створення механізмів фінансової та економічної підтримки у вигляді держфінансування, створення фондів для грантового фінансування

пріоритетних для національної економіки інноваційних проєктів, звільнення від митного оподаткування обладнання, необхідного для розробок;

- надання пільгових кредитів;
- податкове стимулювання;
- кадрова підтримка у вигляді надання пільг науковим співробітникам;
- інформаційне забезпечення;
- моніторинг створення та функціонування технопарків.

Висновки

Світовий досвід показує, що основним елементом державної політики економічно розвинених країн є програми сталого розвитку та створення технополісів і технопарків в якості головних інноваційних центрів. Економічний розвиток за такою схемою перетворює периферійні області зі слабкою економікою в високорозвинені регіони, забезпечені високими технологіями в різних сферах з одночасним вирішенням завдань соціального розвитку у вигляді створення додаткових робочих місць, підготовки фахівців, створення та розвитку інфраструктури. На сьогодні значне відставання технологічної структури підприємств, низький ступінь технічного рівня виробничої бази промисловості та сільського господарства, невисокий

рівень державного фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт не створюють можливостей для того, щоб нівелювати несприятливі тенденції соціально-економічного розвитку України. Тому в Україні система технологічних парків є майже єдиним механізмом, що може забезпечити реалізацію державної інноваційної політики. Однак нечітке дотримання та виконання чинного законодавства України, часті зміни законодавчої бази та відсутність дієвого комплексного механізму підтримки з боку держави загальмували динаміку розвитку мережі технопарків.

Аналіз показників функціонування технопарків України дає змогу дійти висновку, що заходи держдопомоги є стимулом для іноземних та вітчизняних інвесторів при спрямуванні інвестиційних потоків в інноваційні проєкти, на потоки коштів суттєво впливає забезпечення з боку держави стабільності та виконання держгарантій. Часткове відновлення заходів допомоги з боку держави не знівелювало негативних тенденцій, що виникли в процесі функціонування та розвитку технопарків, саме тому вироблення ефективного механізму їх підтримки має бути визначено серед пріоритетів формування стратегії інноваційного розвитку країни.

Список літератури:

1. Єгорова О. Щодо державної допомоги діяльності технопарків в Україні. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/705>
2. Економіко-статистичний огляд діяльності Технологічного парку «ІЕЗ ім. Є.О. Патона» в 2000-2010 рр. / О.А. Мазур, С.В. Пуствойт, Л.Б. Любовна та ін. – К., 2010. – 61 с.
3. Швець Ф.Д. Технопарки як інноваційна складова економічного потенціалу держави / Ф.Д. Швець, Н.А. Беліченко // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Серія «Економіка». – 2011. – Вип. 1(53). – С. 218-226.
4. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» та інших законів України» від 12.01.2006 р. № 3333-IV // Голос України. – 2006. – № 21.
5. Закон України «Податковий кодекс України» від 02.12.2010 р. № 2755-VI // Голос України. – 2010. – № 229. – 4 грудня; Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Податкового кодексу України» від 02.12.2010 р. № 2756-VI // Голос України. 2010. – № 229.
6. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про державний бюджет України на 2005 рік» та деяких інших законодавчих актів України» від 25.03.2005 р. № 2505-IV // Урядовий кур'єр. – 2005. – № 58.

Надано до редакції 07.09.2012

Уханова Інна Олегівна / Inna O. Ukhanova
inna.uhanova@gmail.com

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Формування механізму державної підтримки технопарків в Україні [Електронний ресурс] / І.О. Уханова // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2012. – № 3-4 (4-5). – С. 213-217. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2012/n4-5.html>